

Jazyky v České republice

Česká republika je ve srovnání s jinými evropskými zeměmi stát jazykově dost homogenní: skoro 95 % obyvatel pokládá češtinu za svůj **mateřský jazyk**. V povědomí české veřejnosti je jazyk tradičně považován za hlavní znak národnosti a jako Čech je obvykle chápán ten, kdo mluví česky: čeština tak plní funkci **jazyka národního**.

Česká republika však nemá (na rozdíl např. od Slovenska nebo Francie) žádný **jazykový zákon**, který by prohlašoval češtinu za státní jazyk; čeština je ale ze zákona jazykem jednacím ve státní správě a jazykem vyučovacím.

Uchazeči o trvalý pobyt v České republice musejí složit zkoušku z češtiny, uchazeči o udělení českého státního občanství skládají nejen (obtížnější) zkoušku z českého jazyka, nýbrž i zkoušku z českých reálií.

Zákonem dané zvláštní postavení mají jazyky dvanácti tradičních **národnostních menšin**: příslušníci těchto menšin mají právo na vzdělávání v mateřštině a na ochranu své kultury. Jde o následující jazyky: slovenský, německý, polský, romský, bulharský, chorvatský, srbský, ruský, ukrajinský, rusínský, maďarský a řecký. Počty příslušníků těchto tradičních národnostních menšin spíše mírně klesají, počty cizinců trvale žijících v ČR naopak mírně stoupají (zejména jde o Vietnamce, Ukrajince, Rusy a občany zemí Evropské unie). Za jazykovou menšinu se považují také čeští Neslyšící a nedávno byl za jazyk oficiálně uznán český znakový jazyk.

Zvláštní postavení má **slovenština** (2 % obyvatel ČR jsou Slováci – cca 200 000 osob): čeština a slovenština jsou jazyky vzájemně srozumitelné i pro ty uživatele, kteří druhý z jazyků neovládají aktivně (jazykověda tomu říká receptivní bilingvismus); starší a střední generace Čechů pamatuje z dob společného státu dennodenní styk se slovenštinou a televize a rozhlas i dnes využívají slovenské novináře a moderátory; Slováci jsou v českých sociologických výzkumech dlouhodobě nejoblíbenější národnostní menšinou. Slovenští vysokoškolští studenti mohou skládat zkoušky ve slovenštině a Slováci mohou mluvit slovensky na úřadech. Na rozdíl od dob společného státu se však slovenská beletrie běžně překládá do češtiny a slovenské televizní pořady z českých obrazovek zmizely.

Příslušníků polské národnostní menšiny je v České republice cca 50 000 a tato menšina je specifická tím, že její výrazná většina žije na Těšínsku. To je oblast úředně dvojjazyčná (např. názvy obcí na nádražích jsou uváděny v obou jazycích) a funguje v ní řada polských škol. Pokud jde o běžně mluvený jazyk, jde o nářeční území tzv. smíšeného česko-polského pruhu a místní obyvatelé svou běžnou mluvu označují jako „po našymu“. O něco méně početná (cca 40 000 uživatelů jazyka) je národnostní menšina německá; její příslušníci žijí roztroušeně hlavně v pohraničí (tradičně) a ve velkých městech.

Zejména ve velkých městech roste počet jazykově smíšených manželství a bilingvně vychovávaných dětí. Nejen pro ně existuje řada dvojjazyčných (nejčastěji česko-anglických) škol či tříd.

Z cizích jazyků ovládají příslušníci starších generací Čechů nejvíce němčinu a ruštinu, kdežto příslušníci mladší generace angličtinu. Anglicky už se dnes učí prakticky všechny děti ve škole, naprostá většina z nich má angličtinu jako první cizí jazyk: lze očekávat, že za několik desetiletí budou umět alespoň zčásti anglicky všichni Češi.

Angličtina je dnešní lingua franca, jazyk ekonomické, vědecko-technické i kulturní globalizace: ve všech evropských zemích její role roste a role jiných cizích jazyků se spíše zmenšuje. V ČR se angličtina těší vysoké prestiži (projevuje se to např. při pojmenovávání kancelářských budov a bytových komplexů, kulturních festivalů a sportovních soutěží, ale i dětí a zvířat). Anglickojazyčné nápisy jsou běžně k vidění v jazykové krajině (reklamní slogany, firemní štíty, nápisy na oděvech apod.), avšak na rozdíl od některých jiných evropských zemí je v angličtině jen menšina dostupných operačních programů a ovladačů v počítačích a také americké filmy a televizní pořady se v České republice většinou dabují.

Výrazné postavení má angličtina v nadnárodních společnostech operujících i na českém území a v oblasti vědy a univerzitního vzdělávání. Zastoupení komunikace v angličtině (jak ústní, tak písemné) ve vědě a vzdělávání, tj. v jazykových doménách s maximální intelektualizací jazyka, se kontinuálně zvyšuje na úkor jiných cizích jazyků i na úkor jazyka národního. Ve veřejnosti, a to ani odborné, však toto zvyšování není až na výjimky pojímáno jako možné ohrožení plnohodnotného postavení češtiny jako národního jazyka.